

9. Case C-83/14, Opinion of Advocate General J. Kokott delivered on 12 March 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD v Komisia za zashtita ot diskriminatsia [Electronic resource] // Access mode: [http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex= 62014CC0083&lang1=en&type=TEXT&ancre=](http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CC0083&lang1=en&type=TEXT&ancre=).

10. Detraz S. La discrimination «par ricochet»: un aspect latent du délit de discrimination, Stéphane DETRAZ, maître de conférences à l'université Paris Sud-XI faculté Jean Monnet // Droit penal. – juin 2008. – N 6. – étude 10.

11. Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin// Official Journal. – L. 180, 19/07/2000. – P. 0022–0026.

12. Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation // Official Journal. – L 303, 02/12/2000. – P. 0016–0022.

13. D. Masters and S. McKinley, Indirect discrimination by association: a regressive step? [Electronic resource] // Access mode: <http://www.cloisters.com/latest/indirect-discrimination-by-association-a-regressive-step>.

14. Case C-83/14, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 16 July 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD v Komisia za zashtita ot diskriminatsia [Electronic resource] // Access mode: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=165912&doclang=EN>.

15. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 32. – стор. 1720. – Ст. 412.

Л. В. Зіняк¹

ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ ЩОДО ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Одним із важливих і принципових елементів, що характеризує зміст процесу імплементації норм міжнародного права, є обов'язковість узгодження норм національного законодавства і практики із зобов'язаннями, що випливають з міжнародного права. Це дає можливість уникнути ко-

¹ Кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри загальновійськових та правових дисциплін військово-юридичного факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

лізійних ситуацій при реалізації норм міжнародного права. Моделлю такого погодженого та збалансованого механізму регулювання зовнішньої та внутрішньої політики держави виступає визнана в міжнародному співтоваристві модель правової держави.

Імплементация норм міжнародного права на національному рівні – це безпосередній процес, який об'єктивно вимагає тісної співпраці різних міністерств, відомств і неурядових організацій. Із цією метою в деяких державах створені національні комітети й робочі групи з імплементации норм міжнародного права, які складаються з представників органів державної виконавчої влади, неурядових організацій. Роль і склад цих комітетів у різних державах відрізняється. Сукупність таких органів і організацій утворює організаційну складову національно-правового механізму імплементации норм міжнародного права. У межах роботи важливого значення набуває також питання визначення кола суб'єктів національно-правового механізму імплементации норм міжнародного права, що містяться у різних джерелах міжнародного права у сфері військового міжнародного співробітництва. Ця проблема може стати предметом окремого наукового дослідження.

До речі, на сьогодні можна говорити про уніфікацію самого процесу імплементации в державах з подібними системами права, який міг би складатися з двох послідовних стадій. Перша стадія полягає у висловленні державою згоди на обов'язковість для неї договору. При цьому принципову позицію держави щодо зовнішніх чинників (змісту міжнародних норм та їх соціальних особливостей) формулює конституція і закони держави, які також визначають внутрішньодержавну процедуру імплементации та виконання міжнародних договорів, співвідношення міжнародного договору і закону. Від цієї позиції залежать способи, форми імплементации міжнародних договорів, а, отже, і їх юридична ефективність у рамках внутрішньодержавного правопорядку. Вже на цьому етапі можливий початок процедури міжнародного контролю, який повинен спонукати державу вжити відповідних заходів для надання положенням міжнародних конвенцій сили закону. Коли така сила в тій чи іншій формі є міжнародною нормою, починається друга і найбільш важлива стадія імплементации – стадія виконання міжнародної норми. Тут вступають у дію такі внутрішні чинники, як внутрішньодержавне право і судова практика. Одночасно продовжується дія міжнародного контролю. Головну роль на стадії виконання, як і в досягненні кінцевих цілей імплементации, відіграють чинники неюридичного порядку (рівень еконо-

мічного розвитку держави, соціальна політика та ін.). Це певною мірою стосується і міжнародних норм, які містяться у різних джерелах міжнародного права, що визнані обов'язковими для держави у встановленому порядку і які регламентують взаємини держав у військовій сфері.

Щодо правових засобів механізму імплементації норм, що стосуються міжнародного військового співробітництва, у національне законодавство, слід зазначити, що перш ніж міжнародне зобов'язання буде виконане і шляхом правотворчості відображене у внутрішньому праві, потрібно ретельно проаналізувати вид вказаного зобов'язання, при цьому також з'ясувати, чи не суперечить воно національній системі права, і який засіб імплементації може бути обраний (відсилка, рецепція, трансформація).

Отже, механізм імплементації норм міжнародного права зокрема, норм, що регулюють військове співробітництво, слід розглядати як сукупність правових засобів, що існують в певних правових і організаційних формах, які використовуються суб'єктами міжнародного права як на міжнародному, так і внутрішньодержавному рівнях для забезпечення досягнення цілей міжнародно-правового регулювання у сфері військової співпраці.

Правовою основою національно-правової імплементації норм міжнародного права у внутрішнє законодавство виступає Конституція України [1] (ст. 9) (в якій зазначено: «Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства»), Декларація про державний суверенітет 1990 р. [2], Закон України «Про міжнародні договори України» 2004 р. [3] тощо.

Як видно, частиною національного законодавства у нашій державі визнаються норми міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Це насамперед договори, ратифіковані Верховною Радою, серед яких відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України»: політичні (про дружбу, взаємну допомогу і співробітництво, нейтралітет), територіальні і такі, що стосуються державних кордонів, мирні; про участь України у міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки; про військову допомогу та направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав чи допуску підрозділів збройних сил іноземних держав на територію України, умови тимчасового перебування в Україні іноземних військових формувань тощо. Оскільки не

всі міжнародні договори мають проходити процедуру ратифікації, мова може йти тільки про договори, дія яких як частини національного законодавства можлива лише за умови ратифікації. Така умова може впливати із самого договору чи національного законодавства.

З цього приводу зауважимо, що велика кількість договорів у сфері військової співпраці є такими, що підлягають ратифікації. А, отже, у процесі імplementації положень таких угод створюються національні норми, що мають статус законодавчих, тобто нормативно-правові акти, в яких відображені такі норми, є законами. Наприклад, статті Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України» від 01.07.2010 р. [4], де мова йде про принципи зовнішньої політики (ст. 3), засади зовнішньої політики, зокрема позаблоковий статус України (ст. 11), положення Закону України «Про державне оборонне замовлення» [5] (ст. 8), що регулює особливості закупівлі продукції, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом; Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» [6], де регламентуються питання щодо принципів державної політики в галузі державного експортного контролю (ст. 4) тощо.

Проте у сфері військового співробітництва держав, укладаються також і договори, які не підлягають ратифікації, вони набувають юридичної сили у інший спосіб. Так, ст. 11 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. [7] встановлює, що згоду держави на обов'язковість для неї договору може бути виражено підписанням договору, обміном документами, затвердженням, приєднанням або у будь-який інший спосіб, про який домовилися сторони.

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про міжнародні договори України» затвердженню підлягають такі міжнародні договори, які не потребують ратифікації і передбачають вимогу щодо їх затвердження або встановлюють інші правила, ніж ті, що містяться в актах Президента України або Кабінету Міністрів України. Міжнародні договори, що укладаються від імені України, а також міжнародні договори, що укладаються від імені Уряду України, але встановлюють інші правила, ніж ті, що містять акти Президента, затверджуються Президентом України. Кабінетом Міністрів України затверджуються міжнародні договори, що укладаються від імені Уряду України (крім тих, що мають затверджуватися Президентом), а також міжвідомчі договори, які встановлюють інші правила, ніж ті, що містять акти Кабінету Міністрів України.

Таким чином, положення міжнародних договорів у сфері військового співробітництва, які укладаються від імені України, залежно від предмета регулювання, рівня органу, що бере участь у підписанні договору у результаті їх національно-правової імплементації можуть мати різний статус у національному законодавстві України, тобто посідати різне місце в ієрархії нормативно-правових актів: від законів до підзаконних нормативно-правових актів. На нашу думку, міжнародні договори у сфері військового співробітництва, що не підлягають ратифікації, але які затверджені на міжурядовому та міжвідомчому (укладені Міністерством оборони України) рівнях, за юридичною силою можна віднести до кола нормативно-правових актів України підзаконного характеру з військових питань. При цьому вони є загальнообов'язковими для органів державної влади, мають нормативно визначений порядок надання згоди України на їх обов'язковість, а також пріоритет над нормативними приписами відповідного акта національного законодавства України і у своїй основі укладаються відповідно до змісту ратифікованих міжнародних договорів України. Безумовно, положення таких договорів, імпліментовані в національне законодавство, мають загальнообов'язковий характер. При цьому можна говорити про те, що вони мають пріоритет перед нормативно-правовими актами відповідних відомств, що мають однаковий із ними предмет правового регулювання, тобто можуть прирівнюватися до підзаконних нормативних актів.

На окрему увагу заслуговує питання імплементації в Україні рішень міжнародних організацій, наприклад ОБСЄ, або ж рішень, ухвалених спільними органами, які утворюються з метою забезпечення контролю за виконанням положень міжнародних договорів, діяльність яких спрямована на вирішення спорів між учасниками договору, прийняття рішень задля реалізації завдань та цілей, визначених сторонами. Створення таких органів, може передбачатися як двосторонніми, так і багатосторонніми угодами. Так, наприклад, відповідно до ст. 8 Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Алжирської Народної Демократичної Республіки про військово-технічне співробітництво від 08.04.2008 р. створюється Міжурядова українсько-алжирська комісія з питань військово-технічного співробітництва, яка діятиме на основі затвердженого Сторонами Положення. Для досягнення цілей Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07.1968 р. [8] через п'ять років після набуття чинності цим Договором у Женеві (Швейцарія) скликається конференція Учасників Договору для розгляду того, як діє цей Договір, щоб мати

впевненість у тому, що цілі, викладені в преамбулі, та положення Договору здійснюються. У межах співробітництва України з НАТО, де запроваджена Програми «Партнерство заради миру» [9] утворюються такі органи: Комісії Україна – НАТО на рівні міністрів оборони та постійних представників; Військовий комітет Україна – НАТО на рівні начальників генеральних штабів та військових представників; Спільні робочі груп Україна – НАТО з питань військової реформи високого рівня, оборонно-технічного співробітництва та співробітництва з питань науки та доквілля; Робоча група Військового комітету НАТО з питань військового співробітництва у форматі з Україною; комітети, підкомітети, групи та підгрупи за функціональним спрямуванням діяльності ЗС України.

Як правило, у переважній більшості випадків такі органи приймають рішення, що мають рекомендаційний для учасників характер, охоплюються поняттям «м'якого права» і, по суті, є політичними домовленостями [Див.: 10, 11, 12].

Слід зазначити, що особливості національно-правової імплементації норм міжнародного права, які регулюють міжнародне співробітництво держав у військовій сфері, є відображенням особливого політичного характеру і змісту цих відносин, реалізація яких стосується обмеження суверенних прав держави у досить чутливій сфері, такій як безпека та правопорядок.

Як вже вказувалося, формування міжнародних зобов'язань нашої держави у військовій сфері нерозривно пов'язане із загальними питаннями забезпечення миру, безпеки та міжнародного правопорядку на універсальному, регіональному та локальному рівнях. Тому імплементація норм міжнародного права у цій сфері має першочергове значення для держав. Мова йде про ті положення, які закріплені у Статуті ООН, рішеннях Ради Безпеки ООН, установчих документах ОБСЄ та інших нормах, що прийняті у рамках цієї організації, нормах, що стосуються співробітництва України із НАТО, Європейським Союзом. Такі норми визначають загальні питання та окремі принципи міжнародного військового співробітництва України з іншими суб'єктами міжнародного права.

Із приводу імплементації двосторонніх угод необхідно наголосити, що більшість із них містять типові положення, які відображають, з одного боку, загальну політику держави щодо реалізації міжнародних зобов'язань із забезпечення миру, безпеки, міжнародного правопорядку, а з іншого – конкретні питання міжнародного правового співробітництва. Що стосується двосторонніх угод нашої держави у межах окремих на-

пряmkів співробітництва, то імплементація положень таких угод може здійснюватися як на законодавчому рівні, так і через ухвалення підзаконних нормативно-правових актів на рівні Глави держави, Кабінету Міністрів України, Міністерства оборони, профільних відомств.

Аналіз національних нормативно-правових актів, які можуть стосуватися питань міжнародного співробітництва, дає підстави вважати, що більшість із них відображає основні міжнародно-правові норми, що регулюють як загальні, так і окремі питання військового співробітництва. У них можуть бути відображені імперативні норми міжнародного права, що, як правило, сформульовані у його принципах, спеціальні принципи міжнародного військового співробітництва та конкретні специфічні положення, які стосуються зобов'язань держав за певними формами або напрямками міжнародного військового співробітництва. Реалізація окремих зобов'язань держави у військовій сфері може мати наслідком прийняття нормативно-правових актів, в яких ступінь деталізації імпліментованих положень може бути досить високим (наприклад, проект Закону «Про військово-технічне співробітництво з іноземними державами»).

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429.
3. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
5. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 р. № 464-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 17. – Ст. 111.
6. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20.02.2003 р. № 549-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 23. – Ст. 148.
7. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/995_118

8. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07.1968 р. // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 18. – Ст. 163.

9. Партнерство заради миру: Рамковий документ НАТО від 10.01.1994 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 48. – Ст. 3232.

10. Лукашук И. И. Нормы международного права в международной нормативной системе / И. И. Лукашук. – М. : Спарк, 1997. – 322 с.

11. Міжнародне право. Основи теорії : підруч. / за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.

12. Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Т. Н. Нешатаева. – М. : Дело, 1998. – 272 с.

О. О. Петришин¹

ДІЯ МІЖНАРОДНИХ НОРМ У СИСТЕМІ ПРАВОВИХ ОСНОВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

За роки незалежності в нашій державі були започатковані ґрунтовні реформи у політичній, культурній та економічній сферах життя держави та суспільства. Євроінтеграційний курс України став каталізатором вказаних реформ, адже для нашої держави європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки тощо. Як невід’ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Однією з основоположних складових проєвропейського демократичного державного устрою є місцеве самоврядування, що ґрунтується на фундаменті взаємовідносин спроможного та відповідального громадянського суспільства і держави. Після ратифікації низки міжнародних документів, передовсім Європейської хартії місцевого самоврядування та її додаткових протоколів, перед Україною постала необхідність приведення конституційних та законодавчих засад місцевого самоврядування

¹ Кандидат юридичних наук, завідувач сектору порівняльного правознавства НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого